

UDK:343.852 (497.6)

pregledni članak

30. rujna 2014.

Ivana **STIPANOVIĆ**, dipl. iur.

asistentica na Katedri za Kazнено pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru

## **MJERE SIGURNOSTI I POSTUPAK NJIHOVE PRIMJENE U KAZNENOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE**

Mjere sigurnosti, uz kaznu zatvora, novčanu kaznu i uvjetnu osudu, su sankcije koje Kazneni zakon propisuje za počinitelje protupravnih radnji odnosno kaznenih djela. U radu će se analizirati svrha i cilj izricanja mjera sigurnosti, pojedine mjere sigurnosti, kao i sami postupak izricanja i primjene istih. Koristeći normativnu i poredbenu metodu ukazat će se na sličnosti i razlike normiranja, izricanja i primjene mjera sigurnosti zemalja u regiji i pozitivnopravnih rješenja u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine.

**Ključne riječi:** mjere sigurnosti, postupak izricanja mjera sigurnosti

### **1. UVOD**

Povijesno gledano mjere sigurnosti pojavljuju se kao vrsta kaznenopravne sankcije još krajem XIX. i početkom XX. stoljeća, točnije u vrijeme razvoja pozitivističke kriminološke škole i njezinih predstavnika.<sup>1</sup> Tako su u Krivični zakon Norveške one

---

<sup>1</sup> Enrico Ferri(1856.-1929.) u svom djelu *Sociologia criminale*, Torino 1884. godine je kazao: „...ako je ponašanje počinitelja potpuno određeno navedenim činiteljima, on ne može biti moralno odgovoran, niti kriv, pa društvo nema

uvedene 1902. godine, Velike Britanije 1905., Švedske 1927., a Jugoslavije 1929. Zakonima tih zemalja mjere sigurnosti su propisane kao dopunske sankcije i, na taj način, prihvaćen je dualistički system krivičnih sankcija u kojem je kazna primarna krivično pravna sankcija a mjere sigurnosti dopunska.<sup>2</sup> U razdoblju neoklasicizma po prvi puta se uvode pojmovi smanjene ubrojivosti, bitno smanjene ubrojivosti i neubrojivosti. Dakle, nasuprot klasičnom kriminološkom učenju koje je, pri izboru kaznenopravne sankcije, veći značaj pridavalo šteti koja je nanesena društvu, nego namjeri počinitelja, neoklasični pravac daje primat stupnju odgovornosti pojedinca. Za razliku od zagovornika klasične škole, koji su kao jedini cilj kazne vidjeli retribuciju i odmazdu, predstavnici pozitivističke škole smatraju da je cilj kažnjavanja u prevenciji, resocijalizaciji i odgovarajućem tretmanu počinitelja.

Ovisno o tome je li kazneno djelo počinjeno iz namjere ili nehaja može se pretpostaviti koliko opasnost predstavlja počinitelj za sebe ili društvenu zajednicu. Upravo je osnovna pretpostavka za primjenu mjera sigurnosti određeno kriminogeno stanje ličnosti delinkventa, njegova opasnost, koja posebno obuhvaća i prognozu o budućoj opasnosti, kao visokom stupnju vjerojatnosti da će biti izvršena nova protupravna djela.<sup>3</sup> To stanje predstavlja svojstvo počinitelja kaznenog djela i u teoriji se naziva temibilitet.<sup>4</sup> Dakle, primjena pojedine mjere sigurnosti ne ovisi o krivnji počinitelja, nego o stupnju opasnosti koju on predstavlja za sebe ili za društvenu zajednicu. Isto tako izricanje mjera sigurnosti ne ovisi o vrsti i težini počinjenog kaznenog djela koliko o okolnostima u kojima je kazneno djelo počinjeno i mogućnosti ponovnog počinjenja. Budući da se primjenom sigurnosnih mjera zadire u sferu temeljnih ljudskih prava i sloboda, koje često mogu time biti narušene i ograničene, tako se pri izricanju pojedine mjere mora strogo paziti na načelo zakonitosti.

Upravo je dualistički sustav sankcija odgovarajuća formula za postizanje ciljeva i zadataka kaznenog prava. Budući da kazna kao sankcija ne može uvijek samostalno učinkovito djelovati na suzbijanje kriminaliteta, posebice ako se radi o opasnim delinkventima, onda je kombiniranje kazne i određene mjere sigurnosti, koja se ostvaruje kroz tretman i pomoć počinitelju, najoptimalnije rješenje. Izricanjem sigurnosne mjere uz pojedinu kaznu, kaznenopravna politika suzbijanja kriminaliteta se ostvaruje kroz svoj retributivni i preventivni učinak.

---

pravo da ga kažnjava. Ipak pošto je njegova djelatnost antisocijalna, društvo na nju mora reagirati. u tom, po društvu, opasnom stanju je ne samo osnov reagiranja, već i kriterij za izbor sankcije..."

<sup>2</sup> Komentar krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Vijeće Europe/Europska komisija, 2005., str. 327.

<sup>3</sup> Tako u Bačić, F. *Kazneno pravo, Opći dio*, Peto prerađeno i dopunjeno izdanje, Informator, Zagreb, str. 451.

<sup>4</sup> Detaljnije u Petrović, B./Jovašević, D: *Krivično/kazneno pravo Bosne i Hercegovine, Opći dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005., str.346.

## 2. MJERE SIGURNOSTI U KAZNENIM ZAKONIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Mjere sigurnosti, kao vrsta kaznenopravnih sankcija, podrazumijevaju značajno ograničavanje prava i sloboda počinitelja kaznenih djela. Zbog toga, a sukladno načelu zakonitosti svaka pojedina mjera sigurnosti mora biti propisana zakonom u vrijeme počinjenja kaznenog djela. Svrha mjera sigurnosti je da se otklone stanja ili uvjeti koji mogu utjecati da počinitelj ubuduće počini kaznena djela. Mjera sigurnosti se može izreći samo onom učinitelju krivičnog djela kod kojeg je sud utvrdio da je učinjenje krivičnog djela u uzročnoj vezi s određenim stanjem njegove ličnosti ili sa određenim uvjetima ili prilikama u kojima se on nalazio ili koji su mu bili na raspolaganju u vrijeme učinjenja krivičnog djela i za koje je sud utvrdio da bi mogli utjecati da učinitelj ubuduće čini krivična djela.<sup>5</sup> Kazneni zakon Bosne i Hercegovine<sup>6</sup> propisuje četiri vrste mjera sigurnosti: obvezno psihijatrijsko liječenje (čl. 71.); obvezno liječenje od ovisnosti (čl. 72); zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti (čl. 73) i oduzimanje predmeta (čl. 74.). Entitetski zakoni odnosno Kazneni zakon Federacije BiH<sup>7</sup>, Kazneni zakon Republike Srpske<sup>8</sup> i Kazneni zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine<sup>9</sup> propisuju, uz četiri mjere sigurnosti normirane u KZ BiH, još i sigurnosnu mjeru zabrane upravljanja motornim vozilom. Kazneni zakon RS je otišao korak dalje, te je dijapazon sigurnosnih mjera, izmjenama i dopunama zakona iz 2013. godine, proširio uvođenjem mjera: zabrana približavanja i komunikacije sa određenim osobama; obavezan psihosocijalni tretman i udaljenje iz zajedničkog domaćinstva. Poredeći normativni okvir Bosne i Hercegovine u pogledu mjera sigurnosti sa zemljama u regiji nalazimo vrlo slična zakonska rješenja. Tako Kazneni zakon Republike Hrvatske propisuje iste vrste sigurnosnih mjera kao i Kazneni zakon RS, ali uz navedene mjere predviđa i izricanje zabrane pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 65 Kaznenog zakona RH). Za razliku Kaznenog zakona RH, koji normira veći broj mjera sigurnosti u odnosu na kaznene zakone u BiH, slovenski Kazneni zakon<sup>10</sup> propisuje samo tri i to zabrana obavljanja poziva, oduzimanje vozačke dozvole i oduzimanje predmeta, dok kasnije izmjene i dopune zakona uvode još dvije mjere: mjeru

<sup>5</sup> Komentari krivičnih/kaznenih zakona u BiH, op. cit., str.329

<sup>6</sup> Kazneni zakon Bosne i Hercegovine, Kazneni zakon BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14.

<sup>7</sup> Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine F BiH br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14., čl. 71.

<sup>8</sup> Kazneni zakon Republike Srpske, Službeni glasnik RS br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13.

<sup>9</sup> Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BD BiH br. 10/03, 45/04, 06/05, 21/10, 52/11, 33/13., čl. 71.

<sup>10</sup> Kazenski zakonik Republike Slovenije, Službeni glasnik RS br. 55/08, od 4.6. 2008. godine, čl. 65.

obveznog psihijatrijskog liječenja i pritvor u zdravstvenoj ustanovi, te obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi.<sup>11</sup> Počinitelju kaznenog djela, prema Kaznenom zakonu Republike Srbije<sup>12</sup>, mogu se izreći ove mjere sigurnosti: obvezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi; obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi; obvezno liječenje narkomana; obvezno liječenje alkoholičara; zabrana vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti; zabrana upravljanja motornim vozilom; oduzimanje predmeta; protjerivanje stranca iz zemlje; javno objavljivanje presude; zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim; zabrana nazočnosti određenim sportskim priredbama. Pod zakonom predviđenim uvjetima određene mjere sigurnosti mogu se izreći i neuračunljivoj osobi koja je počinila protupravno djelo u zakonu predviđeno kao kazneno djelo (član 80. stav 2 KZ Republike Srbije). Za razliku od pozitivnopravnih normi kaznenog zakona Republike Srbije, prema važećem zakonodavstvu u BiH mjere sigurnosti se mogu izreći samo smanjeno ubrojivoj i bitno smanjeno ubrojivoj osobi. Takvo stajalište zakonodavca opravdava činjenica da se prema osobi, koja zbog nedostatka voljnog i intelektualnog elementa kod počinjenja kaznenog djela, ne može primijeniti kaznenopravna sankcija ako ona ne može biti kazneno odgovorna. U pravilu se mjera sigurnosti izriče punoljetnom počinitelju kaznenog djela, ali prema odredbi čl. 102. KZ BiH sigurnosna mjera se može izreći i maloljetniku. Prema ovoj zakonskoj odredbi maloljetnom počinitelju kaznenog djela se uz odgojnu mjeri ili kaznu maloljetničkog zatvora može izreći mjera obveznog psihijatrijskog liječenja, obveznog liječenja od ovisnosti i mjera oduzimanja predmeta. Isto rješenje predviđa i Kazneni zakon FBiH, dok Kazneni zakon RS, uz navedene tri sigurnosne mjere normira i izricanje mjere zabrane upravljanja motornim vozilom. Na području Brčko distrikta BiH usvojen je 2011. godine Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku BD BiH,<sup>13</sup> pa je njime regulirano pitanje izricanja mjera sigurnosti prema maloljetnicima. Uz navedene mjere sigurnosti koje propisuju ostali kazneni zakoni u Bosni i Hercegovini za maloljetne počinitelje, KZ BD BiH propisuje još i mjeru obveznog ambulantnog liječenja na slobodi. Detaljni uvjeti i temelji primjene pojedinih mjera sigurnosti, koje se izriču u postupku prema punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, predmet su poglavlja koja slijede.

<sup>11</sup> Detaljnije na <http://www.uradni-list.si/1/content?id=109161> <http://www.uradni-list.si/1/content?id=109161>, pregledano 26.8.2014.

<sup>12</sup> Krivični zakon Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013., čl. 79.

<sup>13</sup> Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku BD BiH, Službeni glasnik BD BiH br. 44/11.

## 2.1. Sigurnosna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja

Obvezno psihijatrijsko liječenje je mjera koja se sastoji u primjeni psihijatrijskog, medicinskog ili psihosocijalnog tretmana počinitelja kaznenog djela. Izriče se počinitelju kod kojega je odgovarajućim postupkom vještačenja, odnosno psihijatrijskim ekspertizama, utvrđeno stanje bitno smanjene ili smanjene ubrojivosti<sup>14</sup>. Vještak psihijatar u postupku vještačenja, odnosno utvrđivanja ubrojivosti, primjenjuje bio-psihološko-normativne metode prema kojima utvrđuje postojanje jednog od četiriju bio-psiholoških temelja (duševna bolest, privremena duševna poremećenost, nedovoljan duševni razvitak ili neke druge teže duševne smetnje) te njihovo djelovanje na psihičke funkcije (mogućnost shvaćanja značenja svoga postupanja ili vladanja svojom voljom), s tim da će se raditi o poremećaju manjeg intenziteta nego kod neubrojivosti (mogućnost spoznaje djela i/ili vladanja svojom voljom nije isključena, već samo otežana, smanjena)<sup>15</sup>. Dakle, radi se o nastupanju trajne ili privremene duševne bolesti, privremene duševne poremećenost ili zaostalog duševnog razvoja usljed kojeg počinitelj nije sposoban upravljati svojim postupcima, te on predstavlja određenu opasnost za sebe ili društvenu zajednicu, pa se mora podvrgnuti odgovarajućem medicinskom tretmanu. Izricanje mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja ovisi o stupnju ubrojivosti osobe, odnosno o opasnosti za mogućim ponovnim počinjenjem kaznenog djela, a ne ovisi o vrsti i težini već počinjenog kaznenog djela.<sup>16</sup> Sigurnosna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja može se izvršiti uz izdržavanje kazne zatvora ili uz rad za opće dobro na slobodi ili uz uvjetnu osudu (čl. 71 KZ BiH). Mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja koja se izriče uz kaznu zatvora izvršava se u zavodu u skladu s Pravilnikom koji donosi Ministarstvo pravde, dok se mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja koja se izriče uz rad za opće dobro na slobodi izvršava u psihijatrijskom odjeljenju opće zdravstvene ustanove u skladu sa Zakonom o izvršenju kaznenih sankcija<sup>17</sup> entiteta na čijem teritoriju se nalazi zdravstvena ustanova. Vrijedi pravilo da se mjera sigurnosti nikada ne izriče samostalno, nego kumulativno uz drugu kaznenopravnu sankciju. Iako je formulacija zakonske norme neprecizna, pa se ne može iz nje točno zaključiti gdje se izvršava izrečena mjera sigurnosti,

<sup>14</sup> Bitno smanjena ubrojivost ili smanjena ubrojivost su uvjeti koje KZ BiH (čl. 71.), KZ FBiH (čl. 74.) i KZ BD BiH (čl. 74.) propisuju kao temelj za izricanje mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja, dok KZ RS (čl. 58.) kao temelj za primjenu mjere propisuje samo stanje bitno smanjene ubrojivosti.

<sup>15</sup> Sušić, E., Pleše, S.: Aktualni problemi primjene i provođenja sigurnosne mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, Vol. 13 br 2/2006, str. 920.

<sup>16</sup> Za razliku od našeg zakonodavca Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 125/11, 144/12 u čl. 68. uz postojanje bitno smanjene ubrojivosti kao uvjeta za izricanje mjere, propisuje da počinjeno kazneno djelo mora biti kažnjivo kaznom zatvora od jedne ili više godina.

<sup>17</sup> Zakon o izvršenju kaznenopravnih sankcija Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 12/10., čl. 209.

ipak je, na temelju dosadašnjeg iskustva primjene, razvidno da se mjera izrečena uz kaznu zatvora izvršava unutar kaznenopopravne ustanove, a mjera izrečena uz novčanu kaznu, rad za opće dobro ili uvjetnu osudu izvršava na slobodi. Kazneni zakon Bosne i Hercegovine ne predviđa mjeru prisilne hospitalizacije, pa osobe kojima je izrečena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja uz drugu kaznenopravnu sankciju, a ne zatvor, imaju dužnost javljanja u određenu medicinsku ustanovu, ali se u nju ne mogu prisilno zatvoriti. Prema Komentaru kaznenog zakona iz 2005. godine, čak i u situaciji da se počinitelj kojemu je izrečena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja, nalazi u zatvoru, prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu mogao bi mu se odrediti samo ako bi to bilo u skladu s odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Upravo nepreciznost i nedorečenost zakonske norme predstavlja problem djelatnicima Centara za socijalnu skrb, koji su većinom zaduženi za praćenje izvršenja pojedine mjere sigurnosti, jer nemaju učinkovit mehanizam kojim bi privolili počinitelja kaznenog djela na izvršenje ove mjere, odnosno na odgovarajući medicinski tretman.

U slučaju kada se mjera obveznog psihijatrijskog liječenja izriče maloljetnom počinitelju kaznenog djela, zakonodavac propisuje mogućnost da se ta mjera zamijeni izricanjem odgojne mjere upućivanja u drugu ustanovu za osposobljavanje, ako bi se u toj ustanovi moglo osigurati liječenje i svrha mjere sigurnosti.<sup>18</sup>

Mjera obveznog psihijatrijskog liječenja može trajati dok ne prestanu razlozi zbog kojih je izrečena, ali najduže do isteka izdržavanja kazne zatvora ili izvršenja rada za opće dobro na slobodi ili isteka vremena provjeravanja uz uvjetnu osudu. Ako je obvezno psihijatrijsko liječenje izrečeno počinitelju kaznenog djela uz kaznu zatvora, a on bude uvjetno pušten, obavezno psihijatrijsko liječenje se može nastaviti izvan medicinske ustanove. Ako osuđeni ne nastavi liječenje, uvjetni otpust će se opozvati. Prema počinitelju kaznenog djela koji se ne podvrgne psihijatrijskom liječenju tijekom vremena provjeravanja određenog u uvjetnoj osudi, primijenit će se odredbe kaznenog zakona o opozivu uvjetne osude zbog neispunjenja izrečenih obveza, a mjera sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja izvršavat će se uz izdržavanje ostatka kazne. Međutim, preduvjet za postupanje prema odredbi člana 63. ZKP-a prema učinitelju koji se nije podvrgao psihijatrijskom liječenju tokom vremena provjeravanja određenog u uvjetnoj osudi je da je sud u presudi kojom je učinitelju izrečena uvjetna osuda odredio da će se utvrđena kazna

<sup>18</sup> Isto rješenje za izricanje mjere sigurnosti maloljetniku normira i KZ FBiH čl. 107., KZ RS čl. 93., dok je na teritoriju BD BiH pitanje izricanja mjera sigurnosti maloljetnim počiniteljima kaznenih djela regulirano već spomenutim Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku BD BiH, Službeni glasnik BD BiH br. 44/11, čl. 63.

zatvora izvršiti i ukoliko se osuđenik ne podvrgne obaveznom psihijatrijskom liječenju. (U smislu – presuda VSRH, IKŽ 415/00 od 14.9.2000., VSRH, Izbor odluka, 1/2002).<sup>19</sup>.

## 2.2. Obvezno liječenje od ovisnosti

Kazneni zakon Bosne i Hercegovine u čl. 75. propisuje da se sigurnosna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti može izreći počinitelju koji je kazneno djelo počinio pod odlučujućim djelovanjem ovisnosti od alkohola ili opojnih droga ako postoji opasnost da će zbog te ovisnosti i ubuduće činiti kaznena djela.<sup>20</sup> Obvezno liječenje od ovisnosti može se kao i mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja izvršiti uz kaznu zatvora, rad za opće dobro na slobodi ili uvjetnu osudu. Kazneni zakon Republike Hrvatske propisuje da se mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja može izreći i uz novčanu kaznu, što nije slučaj sa kaznenim zakonima u Bosni i Hercegovini. Također je preciznije rješenje hrvatskog kaznenog zakona oko izvršenja ove sigurnosne mjere, gdje zakonodavac izriječno propisuje da se mjera izrečena uz kaznu zatvora izvršava u okviru zatvorskog sustava ili u zdravstvenoj ili drugoj specijaliziranoj ustanovi za liječenje ovisnosti izvan zatvorskog sustava pod uvjetima određenim posebnim propisom. Mjera izrečena uz novčanu kaznu, rad za opće dobro i uvjetnu osudu izvršava se u zdravstvenoj ili drugoj specijaliziranoj ustanovi za otklanjanje ovisnosti izvan zatvorskog sustava, a može se, pod uvjetima određenim posebnim propisom, izvršavati i u terapijskoj zajednici ako je takvo odvikavanje dostatno za otklanjanje opasnosti<sup>21</sup>. Analizirajući zakonsku normu o izricanju mjere obaveznog liječenja od ovisnosti, kristaliziraju se tri temeljna uvjeta koja moraju biti ispunjena da bi se mjera mogla primijeniti. Prvi uvjet jeste postojanje ovisnosti počinitelja kaznenog djela o alkoholu ili opojnim drogama. Trenutni utjecaj alkohola ili droga nije relevantan faktor kod izricanja i primjene ove mjere sigurnosti. Potrebno je da se radi o trajnom stanju ovisnosti, iako u trenutku samog počinjenja djela nije nužno da se počinitelj nalazi u alkoholiziranom stanju. Drugi uvjet jeste da je osoba počinila kazneno djelo pod odlučujućim utjecajem alkohola ili opojnih droga. Tako će se ova mjera sigurnosti moći izreći počinitelju koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije bio pod utjecajem alkohola ili opojnih droga ali je, na primjer, djelo počinio kako bi došao do alkohola ili opojnih droga ili do materijalnih sredstava za njihovu nabavku. Treći uvjet za primjenu ove mjere jeste postojanje opasnosti da će počinitelj, zbog ovisnosti o alkoholu ili opojnim drogama, ponovno činiti kaznena djela, te je zbog toga potrebno njegovo liječenje

<sup>19</sup> Komentarikrivičnihkaznenihzakona u BiH, op. cit. str. 338.

<sup>20</sup> Istovjetna zakonska formulacija o uvjetima izricanja mjere obaveznog liječenja od ovisnosti propisana je i u KZ FBiH čl. 75., KZ RS čl. 59. i u KZ BD BiH čl. 75.

<sup>21</sup> Tako u KZ RH čl. 69. st.2. i 3.

o ovisnosti.<sup>22</sup> Da bi sud izrekao mjeru obveznog liječenja od ovisnosti navedeni uvjeti moraju biti kumulativno ispunjeni. Trajanje ove mjere sigurnosti određeno je na vrijeme dok postoje razlozi zbog kojih je izrečena, ali najduže do isteka izdržavanja kazne zatvora ili izvršenja rada za opće dobro na slobodi ili isteka vremena provjeravanja uz uvjetnu osudu. Kao i kod mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, tako se i kod mjere obveznog liječenja od ovisnosti izvršenje može nastaviti izvan medicinske ustanove nakon što je osuđeni uvjetno otpušten. Ako osuđeni ne nastavi liječenje, uvjetni otpust će se opozvati. Isto tako prema počinitelju kaznenog djela koji se ne podvrgne liječenju od ovisnosti tijekom vremena provjeravanja određenog u uvjetnoj osudi, može se primijeniti odredbom opozivu uvjetne osude zbog neispunjenja izrečenih obaveza.

### **2.3. Zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti**

Kazneni zakon Bosne i Hercegovine člankom 73. propisuje da se mjera zabrane obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti može izreći počinitelju kaznenog djela koji je kazneno djelo počinio u vezi sa svojim zvanjem, djelatnošću ili dužnošću, ako postoji opasnost da bi takvo obavljanje moglo poticajno djelovati na njega da počinio novo kazneno djelo u vezi sa svojim zvanjem, djelatnošću ili dužnošću.<sup>23</sup> Dakle, traži se uzročna veza između počinjenog kaznenog djela i određenog zanimanja, djelatnosti ili dužnosti. Zakon je pri reguliranju trajanja ove mjere dosta precizniji u odnosu na normiranje prethodno spominjanih mjera, pa tako mjera zabrane obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti može trajati od jedne do deset godina računajući od pravomoćnosti odluke. Vrijeme provedeno na izdržavanju kazne zatvora ne uračunava se u izvršenja ove mjere. Ako se mjera zabrane obavljanja zvanja djelatnosti ili dužnosti izrekne uz rad za opće dobro, a mjera bude prekršena, onda će se pristupiti izvršenju kazne zatvora. Isto vrijedi i za kršenje ove mjere tijekom vremena provjeravanja određenog u uvjetnoj osudi, pa će se u takvim uvjetima uvjetna osuda opozvati.

### **2.4. Oduzimanje predmeta**

Za razliku od već navedenih mjera, koje su više osobne prirode, jer direktno utječu na počinitelja kaznenog djela, mjera oduzimanja predmeta je jedina mjera stvarne prirode. Dakle ova mjera odnosi se na stvari odnosno predmete koji su bili namijenjeni

<sup>22</sup> Stajalište o ispunjenju navedenih uvjeta za izricanje ove mjere sigurnosti nalazimo i u Komentarima krivičnih/kaznenih zakona u BiH, kao i u Bačić, F., op.cit. str. 459.

<sup>23</sup> Kazneni zakon FBiH je do izmjena i dopuna zakona iz 2010. godine, a Kazneni zakon RS do 2013. godine izricanje ove mjere određivao za počinjenje kaznenih djela vezanih za imovinu.

počinjenju kaznenog djela ili su upotrijebljeni za počinjenje kaznenog djela ili su nastali samim počinjenjem kaznenog djela (čl.74. KZ BiH)<sup>24</sup>. Sigurnosnu mjeru oduzimanja predmeta može se primijeniti ako postoji opasnost da će se predmet ponovno uporabiti za počinjenje kaznenog djela ili kada je to prijeko potrebno zbog razloga zaštite opće sigurnosti ili moralnih razloga. Zakon propisuje da predmeti koji se hoće izuzeti moraju biti vlasništvo počinitelja kaznenog djela, ali i da se mogu oduzeti i predmeti koji nisu vlasništvo počinitelja, ako je to od interesa opće sigurnosti ili iz moralnih razloga. U kaznenom zakonu nije izričito propisano uz koje kaznenopravne sankcije se može izreći oduzimanje predmeta, pa samo izricanje i primjena ovisi o konkretnom slučaju. Onda bi se moglo uzeti da se može izreći uz kazne, sankcije upozorenja i u slučaju oslobođenja od kazne.<sup>25</sup>

## 2.5. Zabrana upravljanja motornim vozilom

U sustavu sigurnosnih mjera propisanih Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine, mjera zabrane upravljanja motornim vozilom nije predviđena, jer se ona može izreći samo počinitelju kaznenog djela protiv sigurnosti javnog prometa, a Kazneni zakon na državnoj razini ne propisuje tu grupu kaznenih djela. Međutim, entitetski kazneni zakoni, kao i Kazneni zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine propisuju ovu mjeru sigurnosti uz ispunjenje odgovarajućih uvjeta<sup>26</sup>. Sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom može se izreći počinitelju kaznenog djela protiv sigurnosti prometa kada postoji opasnost da će upravljajući motornim vozilom ponovno počiniti takvo kazneno djelo. Trajanje ove mjere može se kretati u rasponu od tri mjeseca do pet godina, računajući od pravomoćnosti presude. Vrijeme provedeno na izdržavanju kazne zatvora ne uračunava se u vrijeme izvršenja ove mjere. Ako je počinitelju kaznenog djela kazna zatvora zamijenjena radom za opće dobro na slobodi, ili mu je izrečena uvjetna osuda zajedno s mjerom zabrane upravljanja motornim vozilom, a on prekrši izrečenu zabranu, primijenit će se odredbe zakona o vraćanju na izdržavanje kazne zatvora, kao i odredbe o opozivu uvjetne osude zbog neispunjenja uvjeta.

<sup>24</sup> Na istovjetan način je mjera oduzimanja predmeta propisana i kaznenim zakonima FBiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Dok primjerice Kazneni zakon Republike Hrvatske ne normira ovu sigurnosnu mjeru.

<sup>25</sup> Bačić, F., op. cit., str.464.

<sup>26</sup> Između navedenih zakona jedinu razliku predstavlja odredba sadržana u KZ RS, koja se odnosi na osobu koja ima stranu vozačku dozvolu, a izrečena joj je mjera sigurnosti zabrane upravljanja motornim vozilom, onda se ta zabrana onosi samo na teritorij Republike Srpske.

### 3. IZRICANJE MJERA SIGURNOSTI PREMA KAZNENOM POSTUPOVNOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

U izlaganjima o mjerama sigurnosti utvrđeno je da se pojedine mjere izriču ako je kod počinitelja nastupilo stanje određene duševne bolesti, koja dovodi do stanja smanjene ubrojivosti, bitno smanjene ubrojivosti, pa čak i neubrojivosti. Kako se odvija kazneni postupak u slučaju nastupanja nekog od stanja poremećaja svijesti i volje propisuju odredbe zakona o kaznenom postupku. Tako se u Zakonu o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine<sup>27</sup> propisuju tri različite situacije vezane za postupanje s osobama koje imaju različite psihičke poremećaje. To su Prekid postupka u slučaju nastupanja duševne bolesti; Postupak u slučaju neubrojivosti i Postupak u slučaju obveznog liječenja od ovisnosti.

#### *3.1. Prekid postupka u slučaju nastupanja duševne bolesti*

Zakon o kaznenom postupku člankom 388. propisuje da će se kazneni postupak prekinuti u slučaju nastupanja određene duševne bolesti kod počinitelja kaznenog djela, nakon počinjenja, koja ga čini nesposobnim za daljnji tijek postupka. Kazneni postupak se prekida rješenjem suda. Sud će zatražiti provođenje odgovarajućih psihijatrijskih vještačenja čiji je cilj utvrditi stvarno postojanje duševnog oboljenja i njegov eventualni utjecaj na nesposobnost počinitelja za praćenje suđenja. Ako psihijatrijske ekspertize potvrde sumnju u duševnu bolest, sud će rješenjem prekinuti kazneni postupak i optuženog uputiti organima socijalnog staranja na daljnji tretman. Nakon toga nadležni organ u izvanparničnom postupku može zatražiti zadržavanje duševno bolesne osobe u zdravstvenoj ustanovi. Kada se zdravstveno stanje optuženog poboljša u mjeri da je sposoban sudjelovati u kaznenom postupku, kazneni postupak će se nastaviti. Zbog načela akuzatorosti, obveza je nadležnog tužitelja da uz prijedlog za nastavak kaznenog postupka predoči i dokaze o poboljšanju zdravstvenog stanja počinitelja.<sup>28</sup> Ako tijekom prekida postupka, nastupi zastara kaznenog gonjenja, vijeće sastavljeno od trojice sudaca, izvan glavne rasprave, donijet će rješenje kojim se kazneni postupak obustavlja.

<sup>27</sup> Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13.

<sup>28</sup> Komenari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, Vijeće Europe/Europska komisija, 2005.

### 3.2. Postupak u slučaju neubrojivosti

Međunarodnim pravom o pravima čovjeka postavljaju se zahtjevi o specifičnom pravnom položaju osoba s duševnim smetnjama, kad se nađu u situaciji da se protiv njih vodi krivični postupak, jer zbog nedostatka subjektivnog elementa koji se odnosi na krivnju ne može se govoriti o izvršenju krivičnog djela, bez obzira što je ta osoba izvršila radnju koja po krivičnom zakonu ima obilježja krivičnog djela.<sup>29</sup> Tako Zakon o kaznenom postupku propisuje ako je osumnjičenik protupravno djelo počinio u stanju neubrojivosti i postoje zakonom određeni uvjeti za određivanje prisilnog smještaja osobe s težim duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu, tužitelj će u optužnici postaviti prijedlog da Sud utvrdi da je osumnjičeni počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti, kao i da mu se privremeno odredi prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi uz obavještanje zdravstvene ustanove.<sup>30</sup> Od trenutka kada nadležni tužitelj postavi ovakav zahtjev optuženik mora imati branitelja. Ako tužitelj ne odustane od navedenog prijedloga, a Sud utvrdi da optuženik u vrijeme počinjenja djela nije bio u stanju neubrojivosti, donijeti će presudu kojom se optužba odbija.

Na obrazloženi prijedlog tužitelja protiv osumnjičenika, odnosno optuženika, za kojeg se smatra da je kazneno djelo počinio u stanju neubrojivosti, može se odrediti pritvor zbog razloga koje zakon o kaznenom postupku eksplicitno navodi u čl. 132. Ako je pritvor protiv osumnjičenika određen ili produžen, izvršava se u zdravstvenoj ustanovi. Ako Sud nakon provedene glavne rasprave utvrdi da je optuženik počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti, donijet će presudu kojom se utvrđuje da je optuženik počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti i posebnim rješenjem će mu se privremeno odrediti prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi u trajanju od šest mjeseci. Protiv rješenja dozvoljena je žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja. Nakon što doneseno rješenje postane pravomoćno, tužitelj će, u skladu sa Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, nadležnom sudu dostaviti obavještenje za pokretanje postupka o prisilnom smještaju teško duševno bolesne osobe u zdravstvenu ustanovu. Uz ovo obavještenje bit će dostavljena medicinska dokumentacija i pravosnažno rješenje o privremenom određivanju prisilnog smještaja u zdravstvenu ustanovu.

<sup>29</sup> Sijerčić-Čolić, H.: Krivično procesno pravo, Knjiga II, Tok krivičnog postupka i posebni postupci, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2012., str.222.

<sup>30</sup> Postupak u slučaju neubrojivosti, na potpuno identičan način normiraju i Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13, 59/14 ; Zakon o kaznenom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik RS br. 53/12; i Zakon o kaznenom postupku Brčko Distrikta Bosn i Hercegovine, Službeni glasnik BD BiH br. 33/12.

Međutim, ako u tijeku glavne rasprave izvedeni dokazi ukazuju da je optuženi počinio protupravno djelo u stanju ubroјivosti, smanjene ubroјivosti ili bitno smanjene ubroјivosti, tužitelj će nastaviti postupak i izmijeniti optužnicu. U slučaju kad se radi o smanjenoj ili bitno smanjenoj ubroјivosti, tužitelj može predložiti izricanje mjere sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja, koja se, kako smo u ranijim poglavljima rada izložili, izriče uz neku drugu kaznenopravnu sankciju.

### **3.3. Postupak za primjenu mjere obaveznog liječenja od ovisnosti**

Kao što je već u ranijim poglavljima izloženo, mjera obveznog liječenja od ovisnosti može se izreći ako je kazneno djelo počinjeno pod odlučujućim djelovanjem ovisnosti od alkohola ili opojnih droga i ako postoji opasnost da će zbog te ovisnosti počinitelj i ubuduće činiti kaznena djela. Dakle, uvjeti primjene mjere obveznog liječenja od ovisnosti određeni su Kaznenim zakonom, a odredbe Zakona o kaznenom postupku normiraju sam postupak izricanja te mjere. Tako prema odredbi čl. 390. ZKP BiH o primjeni mjere sigurnosti obaveznog liječenja od ovisnosti, Sud odlučuje nakon što pribavi nalaz i mišljenje vještaka. U svojem nalazu i mišljenju vještak se treba izjasniti i o mogućnostima za liječenje optuženika. Ako je obvezno liječenje od ovisnosti izrečeno uz uvjetnu osudu i time počinitelju određeno liječenje na slobodi, a on se nije podvrgao liječenju ili ga je samovoljno napustio, sud može, po službenoj dužnosti ili na prijedlog ustanove u kojoj se počinitelj liječio ili se trebao liječiti, opozvati uvjetnu osudu ili odrediti prinudno izvršenje sigurnosne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti. Prije donošenja odluke sud će, po potrebi, pribaviti i mišljenje liječnika, ali svakako mora saslušati tužitelja i počinitelja kaznenog djela.

### **3.4. Molba i postupak za prestanak mjere sigurnosti**

Zakon o kaznenom postupku propisuje da se molba za prestanak primjene mjera sigurnosti propisanih u KZ BiH i drugih mjera propisanih zakonom podnosi Sudu (čl. 460.). Sukladno odredbama Kaznenog zakona BiH, kao i Komentaru zakona o kaznenom/krivičnom postupku u BiH predmet molbe može se odnositi samo na prestanak primjene mjere zabrane obavljanja zvanja, dužnosti ili djelatnosti, dok druge sigurnosne mjere mogu prestati samo istekom trajanja mjere koja ne može trajati duže od kaznenopravne sankcije. Sudac koji za to bude određen će prethodno ispitati je li proteklo potrebno vrijeme po zakonu, a zatim će zakazati i provesti saslušanja - radi utvrđivanja činjenica na koje se podnositelj molbe poziva. Sudac će pozvati Tužitelja i podnositelja

molbe<sup>31</sup>. Prije donošenja odluke sudac može zahtijevati izvještaj o ponašanju osuđenika od policijskog organa, odnosno od ustanove u kojoj je osuđenik izdržao kaznu. U slučaju odbijanja molbe, nova molba se ne može podnijeti prije isteka roka od jedne godine od dana pravomoćnosti rješenja o odbijanju ranije molbe.

#### 4. ZAKLJUČAK

Temeljna svrha primjene mjera sigurosti, prema odredbama Kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, je otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinitelja da ubuduće čini kaznena djela. Međutim, teško da se takva svrha može postići uz neprecizne i međusobno neusklađene propise pozitivnog zakonodavstva koji se bave pitanjem izricanja i primjene mjera sigurnosti. Dakle, cjelishodno i nužno bi bilo uskladiti odredbe Kaznenih zakona (državnih i entitetskih), Zakona o kaznenom postupku (državnih i entitetskih) i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama F BiH, vezano za primjenu mjera sigurnosti. Ako neujednačenosti normativnog okvira pridodamo i nedostatak specijaliziranih ustanova za provođenje pojedinih mjera sigurnosti, onda definitivno imamo alarmantnu situaciju koja iziskuje žurno djelovanje. Kao prvi neophodan korak potrebno je uskladiti postojeće državne i entitetske Kaznene zakone. To bi značilo odredbe Kaznenog zakona Federacije nadopuniti novim mjerama sigurnosti kao što su: zabrana približavanja i komunikacije sa određenim osobama, obavezan psihosocijalni tretman, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, a koje mjere Kazneni zakon Republike Srpske već poznaje. Uz navedene mjere koje propisuje Kazneni zakon Republike Srpske bilo bi od koristi u bosanskohercegovačko kazneno zakonodavstvo uvesti i mjere koje poznaje Kazneni zakon Republike Hrvatske, a to su zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora. Šire propisan dijapazon mjera sigurnosti može doprinijeti učinkovitijem ostvarenju samoga cilja koji se primjenom ovakvih mjera želi postići. Pitanje trajanja pojedine mjere sigurnosti također je neprecizno uređeno. Stoga bi bilo potrebno zakonom eksplicitno propisati trajanje mjere obveznog psihijatrijskog liječenja i obveznog liječenja od ovisnosti, a također precizirati uvjete produženja ove mjere i nakon isteka kazne zatvora ili sankcije rada za opće dobro na slobodi. Osim usklađivanja kaznenih zakona potrebno je što prije uskladiti i odredbe Zakona o kaznenom postupku s odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, kao i drugim zakonima iz socijalne i zdravstvene oblasti, koji se nužno moraju primijeniti kod zaštite ove skupine osoba, a prema kojima se mjere sigurnosti najčešće

<sup>31</sup> Zakonodavac koristi izraz podnositelj molbe, molbu osim osuđenika mogu podnijeti i njegov branitelj, srodnik, poslodavac i druge osobe- Tako u Komentar zakona o krivičnom/kaznenom postupku u BiH, op. cit., str. 964.

izriču. U cilju postizanja zakonske svrhe mjera sigurnosti nužno je osposobiti specijalizirane ustanove za izvršenje pojedinih mjera, kako infrastrukturnim tako i kadrovsim kapacitetima. Tek provođenjem izmjena i dopuna postojećeg normativnog okvira, najprije u gore navedenim područjima, moći će se govoriti o učinkovitoj i svrhovitoj primjeni mjera sigurnosti u kaznenom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine.

## SECURITY MEASURES AND THEIR IMPLEMENTATION IN CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

### Summary

Security Measures, as well as the imprisonment, a fine and a suspended sentence, are the sanctions that criminal law regulates for the perpetrators of criminal offence. This paper will analyze the purpose and aim of imposing security measures, each of security measures, as well as the procedure of imposing those measures and their implementation. Using normative and comparative method will indicate the similarities and differences in standardization, and in the imposition of the security measures in the countries of the region and of positive solutions in the legislation of Bosnia and Herzegovina.

**Keywords:** security measures, the process of imposing security measures